

САНА

ОЛОХ

ХАҢАТ
1931 СЫЛ АЛТЫННЫ
15 КҮНҮТЭН ТАХСАР

№ 53 (8648)
ОНГУОРУННЬУК
2001 сүл
Ыам ыйын
8 күнэ

ЧУРАПЧЫ УЛУУХУН ХАҢАТА

ЫТЫКТАБЫЛЛААХ САХА СИРИН ОЛОХТООХТОРО, КҮНДҮ ВЕТЕРАНАР!

Хаһыс төгүлүн бу күн – мам ыйын 9 күнүгэр Эһиги хорсун быһыыгыт, бүтүн дойду илээх уонна эйэлээх олохун иһин биэрбит сылларгыт туһугар биһиги эһиэхэ барда махтап тылларын этэбит.

Таһырдыа – сана саас Сана үйэ, сана кэрдинс кэм бастагы сааһа. Россия норуота бүтүүн, 56 сүл анараа өттүгэр курдук, мам ыйын 9 күнүгэр эмнэ Кыайыс күнүн бэлэтиир.

Бу сырдык, өрөгөйдөөх күн биһиги фронтта уонна тыылта Кыайыс уһансыбыт дьонго истиг махтап тылларын этэбит. Норуот хорсун быһыыта дьон өйүгэр-санаатыгар үйэлэргэ сылдьыа. Бу сибэтиэй өйдөбүннүгү сыллар-контуктар, арой-кыһалда сотор кыахтара суох.

Иккис Аалдойду сэринтэ ааспыт үйэ саамай хаан тохтуулаах уонна суостаах сэринтэ ааттыллар. Биһиги дойдубуттар кыайыс сүдү толугунан, ыар сүтүктэринэн ситиһиллибитэ. Сэрин толосонугар охтубут, бу күнүгэрэ тийэн кэлбэтэх буойуттар тустарынан сырдык өйдөбүннүгү мэлдьи харыстыахтаахпыт. Сэрин сылларыгар Саха

сириттэн 60 тыһыынча киһи – хас улуус, хас куорат, сэлээннээ аайыттан чулууттан-чулуулар тахыллан фронтта барбыттар, үгүстөр төнүбэтэхтэрэ.

Республикабытыгар Аҕа дойду Улуу сэринтин кыттылаахтара, ветераннар болгомто уонна кыһамны ортоугар сылдьаллар. Сэрин кыттылаахтарын, өлбүт буойуттар огдооболорун уонна тыыл ветераннарын өйүүр, социальнай өттүнэн көмүскүүр, кинилэр олохторун чопчулар тийик үлэтиир, дьинэ-уота суохтары сөптөөх олохтор дьинэн хааччылыа проблемата быһаарыллар. Эһиги өлөрбүт хорсун быһыыгытыгар билгини олохтор олохтот сөптөөхтүк эппиэттирин туһугар биһиги туох кыаллары барытын өлөрбүт эбэһиэстэхпит. Хайдахтаах да болгомтоон, кыһамныан Эһиги эр санаарыт, бэйэни харыстаммат үлэриг, олохтот иһин нэспитин үйэ-саас туһары да төлөһөрбүт биллибит.

Биһиги күндү ветераннарыт! Биһиги барытын өйдүүбүт. Эһиги кэи туттабыт. Историэ эрик-кэи элбэх, арай биэр суолга мөкүһүлүбүт – бэйэтин норуотун, дойдутун туһугар олохторун да толук уулары кэрийбэт, геройствон оҕорор кыахтаах, бэйэ иһин эр көрөрү биллэрбэт дьоннор баалларын туһары биһиги дойдубут иһинкилээх, сайдар саахтаах. Сүүрбэһиэ үйэ саамай ынырыктаах, хаан тохтуулаах, аһынары билбэт, тыын-тымыкта харбас сэринтэргэ биһиги кыайыспыт. Аҕа дойду Улуу сэринтин бары кыттылаахтарыгар биһиэхэ олох, кэ-кэриэһиэ эрэли бэлэхтэбикиит иһин биһиги кэмэ суох махтаабыт. Бэйэни харыстаммат, хорсун быһыыгыт иһин Эһиги иһинтэтигэр мэлдьи нэсптэхпит.

Саха Республикатын Правительствота Эһигини, Саха сирин бары олохтоохторун, Кыайыс сырдык бырааһынныгынан истигиниэ эрдэликиит. Баарабыт уһун уонна илээх, уу-нуурал олох, этэниэ буолууну, чөлгөй сайдыыны, дьолу-соргуну уонна эйэлээх, ыраас халлааны!

Саха Республикатын
Правительствотын
Председателэ
В.М. ВЛАСОВ.

СЭРИИ КЫТТЫЛААХТАРЫГАР, ТЫЫЛ ВЕТЕРАНАРЫГАР – АЛБАН ААТ!

Сарсын, мам ыйын 9 күнүгэр, Аҕа дойду Улуу сэринтигэр Кыайыс 56-с сылын туолар.

Улуу сэрин бириэмэтэ төһөнөн ыраатан иһэр да, иһин аймакха иһин суолтата оччоһон дьэнтэрэн, кыайыс тематыгар дьон иһтэриэхэ ордуу сатырхайан иһэр. Саха сиритэр хас биридин саха буойунун ааттаан туран “Өйдөбүннүк” киингэлэр табыстылар.

Кыайыс биһиэхэ элбэх эрийнэ, улахан сыананан кэлбитэ. Бу алдархайдаах сэрингэ барыта 28 мөлүйүн киһи оҕор булдьаммыта. Ол иһигэр биһиги дойдубут эйэлээх нэһилиэнньэтин 11 мөлүйүн дьону, Сэбиллэнилээх күөстэрин 8,6 мөлүйүн буойуннарын сүтэрибитэ. Тэпсэн көрөр эбит буоллакха, Великобританиэ 350, АХШ 400 тыһыынча киһилэрин сүтэрибиттэрэ.

Бу сыппаралартан да көстөрүнэн, Аан дойду сэринтигэр сүрүн ыарахаттар биһиги дойдубуттар тиксирбиттэрэ. Ол курдук, улахан кыргыһылар – Москва-

таары, Ленинградтаары, Сталинградтаары, Курсктаары, Белоруссиятаары уонна да атын операциялар биһиги территориябытыгар барбыттар. Биһиги дойдубут сүрүн сюртиболор фашистскай биһигиэ, үлэлэргэ үүрүлэн уонна оккупацияламмыт территорияларга мунга түбэһэн өлбүттэрэ.

Биһиги дойдубуттар эмнэ саба түһэр туһугар фашистскай Германия улаханым бэлэмнэммитэ. Арҕа кыраһылсаа 190 толору мобилизованнай дивизияны (ол иһигэр 33 танковой уонна моторизованнай) мусуута. Бачча улахан группировка сэринилэр историлларыгар суога.

Сэрингэ биһиги дойдубут дьону, омууттан тутулуга суох, бары биэр киһи курдук турбуттара. Кинилэр Ийэ дойдунуларын бай-элэриг олохторун харыстаабакка туран көмүскүбүттэрэ. Тыылта дьахталлар, оҕолор уонна кырдьаҕастар үлэлэбүттэрэ.

Улахан кылааты сэрингэ Саха сирин дьону килэрбиттэрэ. Фронтта 62 тыһыынчаттан таһа

киһи барыта. Олортон үксүлэрэ төрөбүт төрүт сирдэригэр төнүбэтэхтэрэ.

Чурапчы улууттан 2095 киһи армияга ытырыллан барбытыттан 1146 эр киһи эргиллэн кэлбиттэрэ. 949 киһи кыргыһы толосонугар охтубуттара. Дойдуларыгар хаалбыттар ыарахан үлэни, сүт-кураан сылларын, көргүһүүнү, хоту көһөрүллүүнү көрсүбүттэрэ. Биһиги улууспуттар билгини 54 буойун баар. Сылтан-сыл айы сэрин буойуннарын уонна тыыл ветераннарын кэккэти адыһаан иһэр.

Билигин биһиги 3-с тыһыынча сылга үктэни туран өссө төгүл хатылыбыт: “Ким ду умнулубат, туох да умнулубат!”. Манньык сэрин хатыламмытын!

Сэрин уонна тыыл ветераннарыгар – албан аат!

Кыайыс күнүнэн!

Улуус байыаннай комиссара
подполковник
Николай ПЕСТРЯКОВ.

Күнү-дьылы былдьаа

Муэралык полтаулар бурдуктаах буолактары дуоһууа көрбөтөхтүгү. баһыла буолан баран, кэлиһиги сылларга сиргэ сыһан уларытан, бигэ сыллаах быһаан ыһыллан, Президент, правительство өттүтэн болгомто уурулан хартыына баһачча түбүстэ. Хопторого хас да сыллаарыта тэрилбит “Аҕа” МТС (сала, М.М. Монастырев) билгини СР Президентин ситимигэр киирэн үлэти сыллар. Бу күнүгэрэ кинилэр техникаларын таби туһанан сикк сиптарытын үтүннэн мыта сылдьаллар. 400-н таһа гектарга туорахтаах культураны ыһахтаах эбит буолактарына өнтөн 200-чэ гектарыгар сикк сиптарытын ыһахтаахтара.

Республикаҕа биллэр үчүгэй үлэлээх, СР Президентин сип-

тинигэр киирэр, Ойуулуһа “Төһүгүстээх” (сала, Р.С. Барашков) уонна “Комплекс” (сала, М.К. Михайлов) баһынай хаһаайыстыбалар 180-нуу гектар эһиэхэ баһыаннарыгар күн былдьаа сылдьаллар. Маны этэн эрдэхтэрэ “Сааскы биэр күн дьылы аһатар” - дьон. Улууска баар бурдууттан дьаарктанар хаһаайыстыбалар сикк ыраастааһын бүтөрүн, күдүм манньык туран биэрлэһиэ сикки баттаһа ыһымы савамыга бэлэмнэрин туһунан тыа хаһаайыстыбатын управлениэтин кылабынай агронома Е.И. Коркина иһитиннэрэр. Кинилэр өссө 50 км. уһуннаах бүтэй оҕорор былааннахтар, онтукаларыгар матырыйалын бэлэмни сылдьаллар. Этэргэ дьылы туох барыта күрүөлүннэһиэ-хаһааһынаҕа ампардаах аска кубулуйар.

Г.ПОПОВ.

ЭБЭРДЭЛИИБИТ!

Аҕа дойду Улуу сэринтигэр кыттыбыт албан ааттаах буойуннарытын, сэрин кыттылаахтарын огдооболорун, бэйэни харыстаммакха үлэлэбүт тыыл ветераннарын, хоту көһөрүллүүгэ сылдьыбыттары уонна улуус бары олохтоохторун Кыайыс 56 сылын туолар үөрүүлээх күнүнэн итиитик-истигник эбэрдэлиибит!

Төрөөбүт Ийэ дойдубут күнүмэҕэй кэмигэр кыргыс толосонугар, хонууга-бааһынаҕа, тыйыс тымнылаах хотугу сиргэ балыктааһынга Эһиги, ветераннарыт, холбура суох хорсун быһыыгыт историяҕа үйэ-саас туһары көмүс буукубаларынан сүрүлүннэ уонна өрүү үрдүктүк сыаналанан, үүнэн иһэр кэнчээри ычакка үтүө холобур буола туруоба.

Бу кэрэ-бэлиэ күнүгэ Эһиэхэ бука барыгытыгар уһун үйэни, олохтуттар дьолу-соргуну баарабыт!

Улуус дьаһалтата.

ДОРОГИЕ ТОВАРИЩИ, ДРУЗЬЯ!

Примите самые искренние сердечные поздравления с Днем Победы советского народа в Великой Отечественной войне!

56 лет прошло с тех пор, как окончилась война, продолжавшаяся 1418 дней и ночей. Не изгладились из памяти людской великие дела и подвиги советского народа-победителя. Мы выстояли и победили в самой кровавой бойне XX века. Победили благодаря силе духа, отваге и стойкости советского солдата, гению великих полководцев Сталина и Жукова.

Мы победили тогда, ведь “дело наше правое”, потому – победим и сегодня!

Веры терпения, воли и мужества вам, дорогие товарищи!

С уважением,

Первый секретарь рескома КПРС (Я) А.АЛЕКСЕЕВ.

МАХТАНАБЫТ, СҮГҮРҮЙЭБИТ!

ҮЙЭ-СААС ТУХАРЫ ҮТҮӨ ХОЛОБУР БУОЛУОХЖУТ!

Ону таһынан, Альбина Инно-кентьевна 60 киһизэх "Ил Түмэн" хаһыакка боско сурутуунан хаачыйан республика урдук парламентаһын үлэтин билсизэ олорор кыахтаммытара.

Улууска чөл олобу пропагандалааһынга биһир бастакынан "Чэбдик" доруобуйа кулууба алтыс сылын үлэлиир. Бу кулууп чилиэн-нэрэ улуус үгүс нэһиликтэригэр сылдьан доруобай буолуу кистэлэнэрин, араас нымаларын, бэйэлэрин опытыларын кэлсиин-макка фронтоник, советскай-партийнай үлэ ветерана Р.Е.Захаров, дуобакка колхознай тутуу ветерана А.И.Никитин аатарынан спорка күрэхтэһин икки сылга биһирдэ буолар.

Кэлэр 2002 сылга хоту көһөрүллүү 60 сыла туолар, билигин улуус баһылыга А.А.Шадрин председателлээх комиссия тэриллэн үлэлээн ээрэ.

Олох ырахаттарыттан самныбакка, санааны түһэрбэккэ, бэйэ-бэйэбэ көмөлөсүһэн, туохка барытыгар түмсүүлээх биһир өйүһүн-санааһын ылсан ыччаттарбыт, сизинэрбит туһугар күүс-көмө, тирэх буолуон.

Аба дойдуну сэриитигэр кыттыбыт албан ааттаах буюуннарбытын, сэрии огдооболорун, тыыл ветераннарын, хоту көһөрүллүү кыттылаахтарынан Кыайы 56-с сылынан, 21-с үйбэ бастакы Кыайы бырааһынны-ыһынан иттиктик-истииник эбэрдэлинибт! Биһиги кизин туттабыт Эһигинэн, махтанабыт уонна сүгүрүйэбт! Дьоллоох буолун, доруобай буолун!

Любовь БАРАШКОВА,
улуустаабы ветераннар сэбиэттерин председателэ.

Николаина ВУШУЕВА

ЛАТТАРА ААТТАННЫН!

Ойор күннээх орто дойдуну, Сир эбэһэбит өрөккото, Айылга ийэбит барахсан Сэтгэн-хотон ситигилээн, Кирэйдэһирдээн кирэйдээн Турар кэрэ кэмигэр Уордаах суһал сурах - Уоттаах сэрии дуораана Эһиге буолан эппитэ, Буурда буолан түспүтэ Хас алаас аайытын, Хас балаһан ахсын. Оһно этэ ынырык - Ийэ сүрэх ыгыыра, Оһно этэ, оо, нэдээн Эдэр сүрэх ыһыһыта... Саа-саадах тутуурдаах Хара санаа баһыйыт Хаанымсах фашистары утары Алтыс тыла арыаллаах Арбаалыыр аартыгы Тутуспуттара эдэр дьон Алаһа дьыллартан, Төрөөбүт тусаһаларыттан. Оһтон ыла номкуо Аастыта түөрт сыл. Эрэи өһөрдөрүнэн тэлэн, Сорү өтүктөрүнэн солоон Сорох чулуу буюуттар Өстөөх сизмэх буулдьатын Эттэригэр түһэрэн, Олох дьолун билбиккэ, Сир ийэ үрдүттэн Сик, туман кэрэһэ Симэлиһэ сүппүттэрэ. Ол эрэн убайды-быраатты Уон араас норуоппут Күүстэрин түмэнэр, Охтоохтон охтубакка, Саалахтан самныбакка, Хааннаах фашистары Имири эһэн, кизэр кыйдаан, Кыайы-хотуу кынаттаан, Үөрүү-көгүү үстэллээн Эргиллэбэттэрэ буюуттар Көмүскэбэт дойдуларыгар, Ахтыһаннаах алаастарыгар Кыайылы адалыт, Өрөгөйү үрдэппит, Уйгу-быйан ологу уһансыбыт Өлбүттэр тыһынаахтар, Ааттара ааттанан Ийэ-саас тухары!

Николай Васильевич СЛЕПЦОВ,
СР үтүөлээх тутуучыта, республиканскай суолталаах пенсионер, иккис группалаах инбэлиит.

калаан альбом-буклет "онороллор. Эбэтэр "Мин Саха сирэ - 21 үйбэ" дигэн хам-сааһынан аастыт сылга уолсай үлэлэргэ кыттыбыт буоллактарына, бейыл хас бир-дин нэһиликтинэн анал үлэни ылынан сабалаатылар. Ол курдук, хаһылылар на-чальнай оскуола тутуутугар ылсан биһир до-йдулаахтарыгар ыгырым таһааран биһирдин пенсионер 500 солк. харчыны хомуйдулар. 52 т үтүу туттарарга эбэрдинистэниһэр 1 т 700 ц. солорка ылан оскуола маһын тасты-лар. Бу ыйга 20 тыһ. 400 солк. харчынан ылан үлэһиттэргэ абаансанан хамнастарын төлөстүлөр, муус устар 22 күнүгэр Ленинс-кай субуотунуһук тэрийэн ханаппаакыга уо-на мас сыһын ыраастааһынга үлэлэстилэр. Мындаабыт ветераннара (сэбиэт председа-телэ И.И.Яковлев) кулууп тутуутугар биригэ-эдэ туруоран үлэһиттэр (биригэдьири В.Д.Васильев), ону сэргэ фонд тэрийэн 839 солкуобайга электро-устуруус, "Дружба" эрби ылан биһирдилэр. Улуус бары нэһили-ктэрин сэбиэттэрэ Мындаабыт таабы оро-тубсанаторийыгар 5 тыһ. солк. биһэрэн көмөлөстүлөр. Үлэ опытын атастаһыга се-минар онорон, бары нэһиликтэр председа-теллэрэ Илларион Илларионович ыһтар үлэ-тин биһирдэн, үгүскө үөрэнэн тарбаспыттара. Илларион Илларионович хоту көһөрүллүү кыттылааһа, детдомовец, колхоз, совхоз үлэтигэр сааһын тухары биригэдьириһэн, управлющайынан, ханна хаалылаах сиргэ тийээн үлэлээн дьон махтаһын үгүстүк ылбы-та, пенсияга тахсан баран уон биһирс сыһын нэһиликтэ кырдыаастарын сэбиэтин салайар.

Үлэстэ сыл ахсын "үтүгэинэн" сыаналанар, республикага ыһтылыбыт куоталаһы кыайылааһа. Оһон, киһизэх 20-с үйбэни түмүктээн, "Бочуоттаах ветеран" дигэн улу-уска бастакынан сага ааты инэрдибит уонна анал знак туттардыбыт.

Кырдыаастар сынныаланнарын тэрийи-гэ интернат-оскуола (предс. Р.Р.Абрамов), Төһөй (предс. С.С.Сивцев), Алаһар (предс. Ф.И.Гоголев) Дьоккуускай куорат кэрэ-бэлиэ миэстэлэринэн экскурсиялаары тэрийди-лэр.Оһтон Хоттобо ветераннарын хора Дьоккуускайынан, Хатаһынан ыллаан-туойан кэллилар. 21-с үйбэни көрсө улууска аан-бастаан кырдыаастар Сага Дьыллааһын, ел-каларынан тэрийэн бары нэһиликтэртээн мас-карааттаах ырыалаах-тойуктаах кэлэн үөрэн-көтөн, сүргэлэрэ көтөүллэн барбыт-тара. Билигин частушка конкурса ыһтылла-тулар. Чурапчы сэл. 14 түөлбөтэ кыттан бас-такы туру тэрээһиннэхтик ыһтылар, атын да нэһиликтэртэ эмиз, кыайылаахтар бэс-ыйын 15 күнүгэр улуустаабы ветераннар 2-с спартакиадаларыгар кыттылааһа.

Сыллата профилактикаларга кырдыаастар сынныанан доруобуйаларын көһөрүнүлэр. Бейыл Дьоккуускайга сана-аһылыбыт герматричесай балыһаба (кырдыаастарга аналлаах) ыйга биһирдин тутууһа биһэрэнэр Е.И.Литвинцев, В.Н.Слепцов, Р.М.Сибиряков уонна И.И.Ксено-фонтоо сынныанналар. Мана ордук биһиги депутаттыт А.И.Понсеева көмөтө улахан, аастыт сылга киһи көмөгөнэн 40-тан тахса ветеран араас профилактикаларга сынны-

туораабыта. Өрүһү туоруу охсо-от, таас сабымлаах суолунан илин түбэ турбулут. 120 км си-ри айаһаан сарсыарда 10 чаас сааһа сэрии бара турар сир-гэр Хайларга тийибит. Завод территориятыгар улахан кыр-гыһы буола турара, биһиги ди-визия икки полкаты оһно хаал-быта, ону таһынан 210-с стрел-ковай дивизия баар дьибиттэрэ. Биһигини аны танкаларга оло-донор өссө илин аһарыттар. Малай Хинган аһаларынан (5 сис хайаны туораан) Джалан-туһу дигэн куоракка тийибит. Эмиз улахан сэрии бара тура-ра, вокзал үлүу буюмбаламмыт этэ, вагон бөҥө умайара. Биһигини хас биһирдин уулусса-ларынан, роталарынан араар-быттар. Куорат бары тутуула-рын, дьиз кырыһысатын-подвал-ларын кэрийэн, күнү быһа ыһылаһан, киһизэ бэрт элбэх японелы билиэн ылан коменда-тураба туттарбыппыт.Коменда-тура түөрт этээстээх оскуола дьизбэ баара, оһно Таатта киһигэ старшай лейтенант Ге-оргий Тимофеевич Табунанов куорат коменданынан аһаммыт этэ. Киһизэ тобо эрэ биһизэх кэ-лэ сылдыһыта, ону стройдаан керсүбүтүт. Кини урут истре-битель-летчик сурахтааһа, ону бааһырытын кэһизэ лехотаһа ыһыллыттар. Сэрии иһинэн Ир-кутскайдаабы институт илинги омуктар факультеттарын бүтэр-бит дигэн кэлэн истибитим. Биһиги оһтон ыла бу куоракка гарнизоннай сулууспаны толор-булпут. Бу сэриигэ полкабыт 200 киһини сүтэрбитэ. Төрдүс Удар-най японскай армия график быһыһынан бэрт уһуннук ба-риммитэ. Билиһинэйдэри мун-на-мунна тимир суолунан Ци-цикар куоракка баар лааһырга илдьэн туттарар этибит. Ал-тынны ый 3 күнүгэр Цицикар куораттан билиһинэйдэр эше-лонкардын конвойдаан Читинс-кай уобалас Яволовы станция-тыгар баар лааһырга адалан би-эрибиппит. Мин оһтон салгыны өссө икки сыл сулууспалаан ба-ран, 1947 сыл бэс ыйын ортоту-гар демобилизацияланан до-йдуһун этэһизэ булбутун.

Армия 45 тыһ. байыаһы сүтэрбитэ, 120 тыһ. киһи бааһырыта. Советскай сэри-лэр, ханна да буоларын курдук, Ийэ дойдуну иһингэр баринилэ-эктэрин, кыайы туһугар бэйэни харыстамат буолуу холобурун, тэрээһиннэхтэрин көрдөр-бүттэрэ. Ону бу кылгас эрэри кырыктыһы кыргыһымыга 87 киһи Советскай Союз Геройун аатын ылбытара да туһулуур. Сэрии сааланыта мин су-лууспалыыр 94-с стрелковай ди-визиям 36-с армия састаабыгар киһэрэн Борзя станция таһыгар, кыраныһысаттан 10 км сиргэ турбута. Атырдыах ыйын 9 күнүгэр түн 12 чааска Амур өрүтү Богдановка дигэн былыр-гы казактар олорор дьриэбинэ-лэрин илин өттүнэн "Студебек-кер" массыналаарга оһорон понтоннай муостанан туораа-быппыт. Барыта түөрт онук му-оста баара. Биһирдин наар тан-калары, самоходнай оруднела-ры, тягаһынан соһулар пушка-лары, иккитинэн сэрии сэбин ти-эммит грузовый транспорты, тэ-лнээһэх аттары туоралыттар-ра, үһүс муостанан сатыы сэрии

1945 СЫЛЛААХХА ИЛИН ТУОХ СЭРИИ БУОЛБУТАЙ?

1945 сыллаахха ыам ыйыгар арбаа фронтка сэрии бүлүтүн кэһизэ сэриилэр армия сорох чаастара илин бырабыллыбыттар-ра. Фашистскай Германия кыай-тарбытын кэһизтэн сэрии көрдүгэнэ Японияга хаалбыта, оһон Советскай Союз илинни өттө өссө да кутталга олороро. От ыйын 26 күнүгэр АХШ, Анг-лия уонна Кытай Япония прави-тельствоһугар бэринэригэр, сэ-рии сэбин ууран биһэрэригэр модьуйуу түһэрбиттэригэр Япо-ния аккаастабыта. Оһон иккис аан дойдуну сэриитэ өссө 1,5-2 сыл уһуур туруктамыта. Япо-ния Манчжурияга баар улахан күһүгэр эһэрэн этэ. Бэйэтин илинги кыраныһысатын босхо-лоон уһун сэрии кэһизтэн эй-элээх олобу хаачыйар сыалтан Советскай Правительство атырдыах ыйын 8 күнүгэр Япо-ния правительствоһугар нота ыһыта уонна атырдыах ыйын 9-10 күннэригэр сэриинэн түһэрин биллэрбитэ. Японияны утары үс фронт тэриллэн, мар-шал Малиновскай салалтатынан Манчжурия арбаа кыраныһыс-атын Чаньчунь, Мукден, Хай-лар, Цицикар туһаайыларынан киһрин быһаарылыбыта.Бары-та 1,5 мөл. саллаат, офицер, оһ-но сол техника муньууллубута. Сэрии атырдыах ыйын 9 күнүттэн атырдыах ыйын 23 күнүгэр дьэри тохтообокко ба-ры фронттарынан барбыта. Атырдыах ыйын 20 күнүгэр Со-ветскай сэриилэр Харбин, Ги-рин, Чаньчунь, Мукден, Цицикар куораттары ылбыттар. Оһтон, 23-кэ Порт-Артуру босхолоон Манчжурияны Япония арыла-рыттан араарыттар. Япония правительство бэринэргэ күһэллэбитэ. Атырдыах ыйын 23 күнүгэр Ийэ дойдуну столицата Москва советскай сэриилэр илинги фронтка килбизинээх кыайыларынан бэлэтээн салют онорбута. Ити курдук, Япо-ния утары сэрии кыайынан түмүктэммитэ. Мана Советскай

Хаһыат аналлаах таһаарыта

«Мин Сахам сирэ – XXI-с үйэбэ»

Үтүө дьыалалар салҕаналлар

КОМИССИЯ МУННАҔАР ОТЧУОТТААТЫЛАР

“Мин Сахам сирэ – XXI-с үйэбэ” дьин үтүө дьыалалары улууска тэрийэр, контуруоллуур комиссия уочараттаах муннаҕар дьин-уот, коммунальнай хаһаайыстыба управлениетын начальнига В. И. Новгородов, Маарыкчааннаабы потреббщество кыребобщество председателин солбуйааччы П. Г. Сибиряков отчуоттара истилиннэ.

Отчуоттарга кириэх иннинэ комиссия председателэ, улуус баһылыгы бастаах солбуйааччы П. Н. Мишкин Дьокуускайга Саха Республикатын Президентэ М. Е. Николаев кыттылаах буолбут муннаах түмүгүн билиһиннэрдэ. Быйылгы дьылга үтүө дьыалалары оноруу түмүгэ ким элбэх, улахан тутуулары ыыппытынан буолбакка, төһө киһини халпытынан, атыннык эттэххэ, маассабаһынан сыаналаныа. Республика үрдүнэн, биһиги да улууспутугар бу хамсааһын улахан сэнээрини ылла. Ол туһунан нэһиликтэргэ ытыллар тутууларга үп-харчы хомуйуутугар аналлаах “үтүө санааланы акциялара” тэриллэннэр дьон-сэргэ бэйэтин көмөтүн хото киллэрбитэ буолла. Арай улуус киһини сорох тэрилтэлэрэ бу хамсааһынга аанна ылса иликтэр.

Бастааһын отчуоттаабыт дьин-уот, коммунальнай хаһаайыстыба управлениетын начальнига В. И. Новгородов, кини салайар тэрилтэтэ 2000 сылга “үтүө дьыала” кыттытын, иеники былааннарын билиһиннэрдэ. Былырын кинилэр чааһынай дьинлэри котельнайга холбоһунга, көбөрдүүгэ анаан мас олоордуутугар, о.о. оонньуур площадкаларын онорууга, тутууга аналлаах пиломатериал бэлэмнээһинигэр, сайынны водопроводу киллэрингэ, о.д.а. кырата суох үлэни онорбуттара. Былаанаммыт үлэлэртэн күн-дьыл туруга мэхэйдэн чааһынай ыалларга хара буор таһытын, уулуссаны өрөмүөннээһини уонна сакаас кирибэтэһинэн чааһынайдарга гараж, бааннык онуһуутун ситэ толорботохторо. Отчуоттааччы бу үлэлэри барытын бэйэлэрин үп-харчыларынан ыыппыттарын бэлиэтээтэ. Улуус киһинигэр ытыллыбыт үлэлэри таһынан нэһиликтэргэ “үтүө дьыалары” ытыыларыгар матырыйаал булуутугар, уматыгынан көмөлөспүттэр.

Быйыл чааһынай дьинлэри улуус үрдүнэн 110-ну котельнайдарга холбоһун ытыллыа. Итилэри ханнык нэһилиэнньэлээх пууннарга ытталлара былаанаммыт. Чуралчы сэлээннээтин илин өттүгэр сайынны водопроводу киллэри үлэлэрэ барыахтара. Водопроводтар Сыланга, Болтоҕо, Болугурга эмиэ гардыллыахтара. Дьыалабыай маһы, халтаһыны бэлэмнээһингэ эмиэ үлэлэниэхтэрэ. Уулусса өрөмүөннээһинигэр, бетоннааһынга ылсыахтара. Маныаха улуустаабы комиссиятан төһө кыалларынан үбүнэн-харчынан көмөһөллөрүгэр көрдөстө.

Маарыкчааннаабы потреббщество ааспыт сылга “үтүө дьыаларга” элбэх өрүттээх үлэни ыыппытын комиссия бэлиэтээтэ. Быйыл кинилэр Хадаарга бэкээринэни олоххо киллэрэргэ, улуус киһинигэр эргэ контуораны капиталнайдык өрөмүөннүүргэ (итиннэ нэһилиэнньэни олох-дьаһах өкөтүнэн хааччыйар сулууспаны үлэлэтэргэ), Толоонно маһаһыны реконструкциялыырга, Хоптоҕо, Мугудай маһаһынарыгар европону ыытарга, тупсаран онорууга үлэлииргэ сорукаччаллар.

Чурапчытаабы потреббщество быйыл Мырыла бэкээринэтигэр капиталнай өрөмүөнү ыыттарыа, Хахыаха мини-бэкээринэ үлэбэ киллэриллэбэ, Мындабааһы маһаһыныгар өрөмүөн барыа.

Комиссия бэс ыйыгар ытыллар дьаһалта Сүбэтин муннаҕар “Мин республикам-XXI-с үйэбэ” үтүө дьыалалар хамсааһынарыгар биридии нэһиликтэр дьаһалталарын уонна тэрилтэлэр салайааччыларын ыытар үлэлэрин отчуоттатарга быһаарда.

Бу күнүргэ Өлүөнэ-Туора Күөл водоводка үлэ үгэннэн бара турар. Пирибэй Маай бырааһынныгы иннинэ Бүтэйдээххэ бу тутууну ытытын тэрийэр, контуруоллуур оперативнай штаб уочараттаах планерката буолбута. Планерканы Таа хаһаайыстыбатын уонна сороһуока министерствотун тутууга департаментин директора Анатолий Михайлович Колырин салайда. Тутуу ытыллар сүрүн учаастаһын Бүтэйдээх – Туора Күөл буолар. Манна уу трассатын тиир турбаларын Суола, Куоллара үрэхтэрин туоратан 8 биэрэстэ усталаах маар-бадараан сирдээх-уоттаах Кырбы үрэхин устун сваялар үрдүлэринэн холботолоһун ытыллыахтара. Бу үлэни толорууга 10 биригээдэ анал учаастак ылан үлэни сыйдыллар. Кинилэри уу-хаар мэхэйдир (распутица) кэмизэр үлэлэрин тохтоппотторун инниттэн наадалаах тутуу матырыйаалларынан, тутуулар техниканын, уматыгынан, о.д.а. хааччыйы боллуруоһа көрүллэн итэбэстэри туоратыга дьаһаллар ытыллыбыттар.

Биһиги улуустан 9-с учаастакка А. А. Иванова салайааччылаах “Чурапчыстрой” 21 кинилээх анал биригээдэтэ үлэлиир. Архип Афанасьевич планеркаба үлэ хаамытын билиһиннэрбитин оперативнай штаб чилиэннэрэ үчүгэй өттүкөн бэлиэтээтилэр. Ол курдук, кэлин кэмкэ бу учаастакка үлэ

ҮЛЭ ҮГЭННЭЭН БАРА ТУРАР

тэтирбитин, тутуу графика тутуулан иһэрин, атыттарга холобур буоларын ыдылар.

Учаастакка тутууну ытытыга маастар-биригээдир Иван Иванович Софронов манньык кэлсир.

– Үлэбитин кулун тутар ыйтан саҕалаабыппыт. Биригээдэбитигэр 21-бит, Биһиги былааннаах үлэбит – 2км 300 метр сиргэ уу бырактарар турбатын тардыт. Турба үһүнэ 7,5 метр. Итиннэ сваяларга түһэрэн бэйэ-бэйэлэрин кытары сварканан холботолоһоттаахпыт. Аны, сөп буола-буола трасса өвүлэн ылар сирдэрдээх-тымчыга, сылааска тиир уһууругар, кылгырыгар аналлаах. Калан иһэн көрдөххүт буолуо: биһиги үлэбэ өттүбүтүгэр 8 учаастак бар. Турба тардыллар уча-

астага биһигинэн бүтэр. Биһигиттэн үлэбэ Григорий Викторович Смирников салайар “Мелиоратор” ГУП биригээдэтэ үлэлиир. Кинилэр уу бэйэтэ сүүрэр сиринэн сүүрүгү бытаардар перепадтары, уу хаһаанылар сирдэригэр быһыттары онороллор.

– Үлэбитин 3 сүрүн бөлөхкө араарабыт. Бастаах бөлөх турбалар олоор бетоннай подушккаларын фундаменты бэлэмнээһингэ үлэлиир. Анал бэлэтиэммит (бырайыактамыт) сиргэ сваялары олоордоллор. Онуока сваялар истэригэр анарыгар кумах, анарыгар цемент-меммит кумах кутуллар. Манна погрузчикка Рашид Павлуцкий, автокранка Митрофан Иустинов үлэлиилэр. Салайааччылар Андрей Кириллин, Барыта 6-лар. Сергей Челенинскэй, Константин Васильев турбалары холботолоон сваялары онороллор. Свая түспэт сиргэр бетоннай подушккалары олоордорго аналлаах гравийынан, кумагынан үрдэл оноруллар.

Монтажтааһынга 2 автокран, 2 стропальщик, 1 сварщик үлэлиилэр. Крановщиктар Дмитрий Седалищев, Реворий Мартынов турбалары хөтөхтөрөн сваркалыырга анаан подушккалар үрдүлэригэр уурталыыллар. Сварщик Эдуард Герасимов быһаан отон биэрэр. Стропальщикта Андрей Пономарев, Николай Сергеев үлэлиилэр.

Турбалары холбооттоһунна сварщиктар Андрей Пономарев, Николай Сергеев сыйдыллар. Бүгүнгү туругунан 600-гэн тахса метр турба холбонно.

Эрдэ кумах, гравий таһытыгар Николай Макаров, Василий Банин үлэлиилэр. Дмитрий Мо-

настырев, Гаврил Григорьев, Егор Филиппов турбалары миэстэтигэр таһытыга, тарбатыгы сыйдыбыттар.

Биригээдэм чилиэннэрэ үлэлиир баҕалаахтар. Биридэ абаанса быһытынан хамнас аахсан турбыт. Бүгүнгү планеркаба хамнас ытыллыбытын эппиттэрин дьоммор иһитиннэрдим. Графигы тутуһан иһэбит. Бырааһыннык күнүргэ өрөөбөккө үлэлиэхпит. Итиннэ тийбэт матырыйаалларынан хааччыйах буоллулар. Аһынан-үлүһүн хааччыллыбыт үчүгэй. Олорор усулуобуйабыт эмиэ. Икки утуйар вагоннаахпыт, остоло-буйдаахпыт уонна ас-үөл уулар туһунан ыскалааттаахпыт. Түгэннэн туһанан, аһы изэ биэрбит сельпо үлэһиттэригэр махтаһытын тирдэбит. Поварынан Хайахсыт ыччата Юрий Кузьмин үлэһэн абырааһы эрэр. Аһа-үөл минькигэ, кэмизгэр бэлэм буолар. Түмүктэн эттэхпинэ, үлэ-хамнас хаамытын туруга билиһинитэ үчүгэй, инники-тин даһаны ылбыт тэти-митин мөлөппөт туһугар кыһаллыахпыт.

Биһиги кизэ 7 чааска төннөрбүтүгэр туттааччылар аһаан бүтэн салгыы үлэлэригэр туруммуттар. Кинилэр сыралаах, таһаарылаах үлэлэрин-хамнастарын көрөнгүн, эрэллээх тылларын-өстөрүн истэһин кырдык даһаны, бу биһиги олохпутугар сүдү суолталаах тутуу кэмизгэр түмүктэнэригэр эрэнэбин.

Хаартыскаларга: водоводка үлэ түгэннэ.

А. СЛЕПЦОВ
сүрүуулар уонна
түһэриилэрэ.

САНА ОСКУОЛА ТУТУЛЛАР

Былырын Хатылыга сана таас оскуола үлэбэ кирибитэ. Онно алын кылаас оболоро баппаккалар, эргэ оскуолада үөрэнэ сыйдыллар. Бу оскуола олус эргэрдэ, туруга да мөлөөтө, ол иһин нэһилик дьон-сэргэтэ оболор-бутугар сана оскуола наадаһын өйдөөннөр тутуу үлэтэ саҕаланна. Сана тутуулар оскуола 51 м усталаах, 12 м туоралаах, 4 үөрэнэр

кылаастаах, 1 учительскайдаах, остолобуойдаах, спортивнай, актовай саҕалаах, сылаас туалеттаах, уопсайа 80 миэстэлээх буолуохтаах. Норуот күүһүнэн тутуулар оскуолаба хас биридии үлэһит киһи 500 солкуобайтан итэбэһэ суох харчынан көмөлөһүөхтэ-эбин, субьютунньуктарга үлэһиттэ-эбин туһунан кырдыабаатар ыгырыылар тахсыбыта. Хаты-

лытан төрүттээх Дьокуускайта уонна улуус киһинигэр олоор дьоннор бу ыгырыыны сөбүлээн өйүүллэрин биллэрбиттэрэ. Оттон олохтоохтор тутуу үлэ үөһүгэр түстүлэр. Мас кэрдиитигэр С. Драгунов тылланан үлэһит сыйдыар, трактордаахтар мас таһытыгар көмөһөллөр.

Хатылытан төрүттээх, республика норуотун хаһаайыстыбатын үтүөлээх үлэһитэ, РФ уонна СР үтүөлээх энергетигэ, Россия бочу-

оттаах энергетигэ, Чурапчы уонна Горнай улуустарын бочуоттаах гражданина П. П. Прокопьев буур массына ыһтан улахан көмөнү онордо. Оттон “Норд Ойл ЛТД” компания генеральнай директора К. А. Федоров, олохтоох Н. П. Чичигинаров уматыгынан босхо көмөһөстүлэр.

Билигин Г. Д. Дьалковскай биригээһиниригэр 7 кинилээх биригээдэ аһылааты түһэрэн бүтэрдилэр. Оскуола маһа пилорамада

таһыллан, кырдыаас пилорама-шик Г. Г. Федоров салататынан кургуомнээхтик хайыттылла сыйдыар.

Хатылылар бу тутууну 2001 сыл иннинэ үлэбэ киллэрэн, “Норуот күүһэ – көмүөл күүһэ” буоларын өссө тогул даһаастаахтара.

Там ПИПОВА,
Хатылы орто оскуолатын VII
кылааһын үөрэнээччитэ.

Улустастагы тыя хахайыктыбыздын управленниста,
Негиздадалаабын сыя тутуугунан таксар,
кол.
миаста — 3000, II миаста — 2000, III миаста (2 район) — 1000
Кымынаахтары бириминиастадын улустубуздата: I
миаста — 3000, II миаста — 2000, III миаста (2 район) — 1000
Кымынаахтары бириминиастадын улустубуздата: I
миаста — 3000, II миаста — 2000, III миаста (2 район) — 1000

Старост — Ага тогой дуу саргинин
р үнээгтэй туйл үнэ өгөрөннөрөл
күйлгэлээрэн туулан, охуушта кылан-
ын сангабартар, дууу кыагы күйнэн

WILSON

[illegible]

СИТУАЦИОННИ

Авторы: доктор технических наук, профессор
42-101, 26-112 телефонная
улица, Ленинградская область, г. Пушкин

ЧКСИ "Эфир"
отдел мониторинга
Петров Александр Александрович
содержательный отдел
директор

телеушани оператор-монтажера Петрова
Афанасий Афанасьевич засл салтантар
онохтон тугараабылган икитилер ветеран-
укуутал Чингиз Николаевичега, азынниклар
баладарын улуштыртса, куулуурдунан

Сарыана Афандеева, биринчи редактор, аялалары ЧФСИ
Юнус Д.П. Копия алынган ЧРОСИО
редактор, аялалары ЧФСИ
— Даниялар ЧФСИ кутубханасы-
Асетимский кишини сайлаачылар

[illegible]

ВЛАДИМИРОВА Татьяна Ивановна
с.п.с. авторская охраняемая программа

Классический вариант: "Сам олох" ПИХ коннектива.

Сынып жетекшісі: М.А. Мамбетов

[illegible]

Содержание

[illegible]

Олимпиада

Удмурт улсын "Миний үйлдэл" төслийн хүрээ дотор төсөл зохиогчид, мэргэжилтнүүдэд төсвийн хөрөнгийн зардалгүйгээр судалгаа явуулахад тусламж болон дэмжлэг үзүүлсэн М.А. Захарова ундан III-ийг харьяа "Түмэнхүмүүний" Т.М. Погодаева хамтаар бичигдсэн байна.

БИЛЭРИН

9 ч. - ветнебеднича табиғат кылы быша.
2 ч. - Мүппү-Туманбага сүлөй.
9 ч. - каамактар кырыгар,
9 ч. - бирикпаш 12 кылар
9 ч. - интешат-оогура,
9 ч. - бирикпаш.

2 ч. — Куюлукта Пингистин М. даянган тайын
табыр кааналыгы сиргитер.
кааналыгы сиргитер.
Уоска аттаһын боско ондулар, дый
ындрдаккытына 36 солк. төмөр.

Ирина Халимет ханымның туулган
пайызга, сыйлотага таскар.
Индикес: 54907

Copyright © 1999 by John Wiley & Sons, Inc.